

Tšekki

Jäsenvaltion oikeus - Tšekki

Tässä osiossa on tietoa Tšekin oikeusjärjestelmästä ja lainsäädännöstä.

Oikeuslähteet

Tšekin oikeusjärjestys, joka edustaa mannermaista eurooppalaista oikeuskulttuuria, perustuu säädännäiseen oikeuteen ja muodostuu laeista ja muista säädöksistä, [Tšekin parlamentin](#) hyväksymistä ratifioiduista ja voimaansaatetuista kansainvälisistä sopimuksista sekä [perustuslakituomioistuimen](#) ratkaisuisista, joilla perustuslakituomioistuin on kumonnut säädöksen tai sen osan.

Oikeudellisten välineiden lajit – kuvaus

Tšekin oikeusjärjestys muodostuu kaikesta Tšekin lainsäädännöstä ja siihen sisältyvistä oikeusnormeista.

Tärkeimmän osan lainsäädännöstä muodostavat **lait** (*zákon*), jotka ovat ihmisen ja yhteiskunnan keskeisten toiminta-alueiden säännöstyöjä. Kattavampia lakeja, jotka koskevat kokonaista oikeusala ja sisältävät sen järjestelmällisen säännöstyön, kutsutaan nimellä *zákoník* (koodeksi). Lakeja, joilla säännellään kokonaista prosessioikeuden alaa ja joissa vahvistetaan järjestelmällisesti sen prosessinormit, kutsutaan nimellä *řád* (prosessikoodeksi). Lakeja, jotka säännellään tärkeimpiä valtion asioita ja ihmis- ja kansalaisoikeuksia, kutsutaan **perustuslaeiksi** (*ústavní zákon*). Perustuslakeihin sisältyvät muun muassa tasavallan perustuslaki ja perusoikeus- ja vapauskirja (*Listina základních práv a svobod*), ja ne hyväksytään erityisessä menettelyssä.

Lakeihin liittyy johdannainen – täytäntöönpaneva – lainsäädäntö, johon sisältyvät **hallituksen asetukset, ministeriöiden ja valtionhallinnon keskusviranomaisten määräykset sekä itsenäisten aluehallintoyksiköiden määräykset**.

Oikeusjärjestyksestä muodostavat osan myös **kansainväliset sopimukset**, joiden ratifioinnille parlamentti on antanut hyväksyntänsä ja jotka sitovat Tšekkiä. Kansainväliset sopimukset ovat muuhun lainsäädäntöön nähden ensisijaisia siltä osin kuin kansainvälisessä sopimuksessa määrätään muuta kuin laissa. Näissä tapauksissa sovelletaan kansainvälistä sopimusta.

Edellä mainitun lainsäädännön lisäksi Tšekissä on maan EU:hun liittymisestä alkaen ollut voimassa **Euroopan unionin säännöstö** samoin ehdoin kuin muissa EU:n jäsenvaltioissa.

Maan tapa eli vakiintunut käytäntö ei ole Tšekissä oikeuslähde. Tietyissä tapauksissa laki kuitenkin sallii, että vakiintunut käytäntö otetaan huomioon tietyillä aloilla tai tietyissä oikeusperiaatteissa. Jos näin on, laissa viitataan näihin käytäntöihin ja tuomioistuin voi soveltaa kyseisiä sääntöjä. Vallitseva kanta siis on, ettei oikeuslähteenä ole oikeusperiaate tai käytäntö itsessään, vaan laki, jossa siihen viitataan.

Myöskään tuomioistuimen päätös ei ole oikeuslähde. Toisaalta tuomioistuin ei voi kieltäytyä tekemästä päätöstä siksi, että lainsäädäntö on epätäydellinen tai epäselvä. Usein sen täytyy tehdä laista tulkinta, johon muiden tuomioistuinten ratkaisutoiminta sen jälkeen viime kädessä nojautuu, minkä vuoksi sen päätös toimii tosiasiallisesti oikeuslähteenä. Jos päätös julkaistaan tuomioistuimen päätösten ja lausuntojen kokoelmassa (*Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*), kuten pääsääntöisesti menetellään ylempien tuomioistuinten keskeisten päätösten suhteen, se toimii tosiasiallisesti oikeuslähteenä, vaikka sitä ei virallisesti siksi katsota.

Normihierarkia

Tšekin oikeusjärjestys on hierarkkinen. Ylimpänä ovat tasavallan **perustuslaki** ja muut perustuslait, joiden oikeudellinen sitovuus on vahvin ja joita voidaan muuttaa vain toisella perustuslailla. Perustuslakien alapuolella ovat **lait**, joiden perusteella puolestaan annetaan toimeenpaneva lainsäädäntö. Toimeenpanosäädösten oikeudellinen sitovuus on vähäisin. Yleisesti pätee, että hierarkiassa alempana oleva lainsäädäntö ei saa olla ristiriidassa ylempitasoisen lainsäädännön kanssa. Lainsäädännön kumoaminen tai muuttaminen on periaatteessa mahdollista vain saman- tai ylemmätasoisella lainsäädännöllä. **Kansainväliset sopimukset** ovat erikoisasemassa. Ne ovat osa oikeusjärjestystä, kuten edellä todetaan, ja siinä tapauksessa, että ne ovat ristiriidassa lainsäädännön kanssa, ne katsotaan ensisijaisiksi lainsäädäntöön (myös tasavallan perustuslakiin) nähden.

Lakeihin perustuvaa johdettua lainsäädäntöä ovat hallituksen asetukset, tasavallan presidentin luonteeltaan normatiiviset päätökset (esim. armahduspäätökset), ministeriöiden ja muiden valtion ja alueellisten hallintoviranomaisten lainsäädäntö sekä siirretyn toimivallan nojalla annetut läänin- ja kunnanviranomaisten määräykset. Tämä lainsäädäntö annetaan lain perusteella ja sen rajoissa siinä annetun valtuutuksen nojalla.

Mitä tulee **Euroopan unionin säännöstöön**, unionin oikeuden ensisijaisuuden periaate pätee kuten muissakin EU:n jäsenvaltioissa. Niinpä jos unionin normi on ristiriidassa jäsenvaltion kansallisen normin (esim. lain tai määräyksen) kanssa, unionin normia sovelletaan ensisijaisena. Periaate pätee riippumatta siitä, onko kyse unionin primaarioikeudesta (perussopimuksista) vai johdetusta oikeudesta (asetuksista, direktiiveistä jne.). Periaatteesta ei vallitsevan tulkinnan mukaan ole vapautettu edes jäsenvaltioiden ylin lainsäädäntö – Euroopan unionin normia sovelletaan ensisijaisena myös jäsenvaltion perustuslakeihin nähden.

Jotta Tšekkiä sitovista kansainvälisistä sopimuksista tulisi osa oikeusjärjestystä, parlamentin on annettava suostumuksensa ratifioinnille – paitsi tietysti siinä tapauksessa, että sopimus on perustuslain mukaan hyväksyttävä kansanäänestyksessä. Kansainväliset sopimukset ratifioi tasavallan presidentti. Ratifioinnin jälkeen sopimuksen tšekinkielinen versio julkaistaan virallisesti kansainvälisten sopimusten kokoelmassa (*Sbírka mezinárodních smluv*).

Toimielinjärjestelmä

Oikeussääntöjen antamisesta vastaavat toimielimet

Tšekissä lainsäädäntövalta on parlamentilla, jossa on kaksi kamaria:

- edustajainhuone (200 kansanedustajaa) ja
- senaatti (81 senaattoria).

Säättämismenettely

Lainsäädäntöprosessi käynnistyy lakialoitteella. Lakialoitteioikeus eli oikeus ehdottaa edustajainhuoneelle uusia lakeja tai voimassa olevien lakien muuttamista on yksittäisillä kansanedustajilla tai heidän muodostamillaan ryhmillä, senaatilla, hallituksella ja lääninhallituksilla. Valtion talousarviota ja valtion tilinpäätöstä koskevat lakialoitteet voi tehdä vain hallitus, ja niitä koskevat päätökset voi tehdä vain edustajainhuone. Hallituksella on oikeus esittää kantansa kaikkiin lakialoitteisiin. Ehdotettua lakiluonnosta käsittelee ensin kolmessa peräkkäisessä käsittelyssä edustajainhuone, joka tarvittaessa muuttaa sitä. Lain hyväksymiseksi tarvitaan läsnäolevien kansanedustajien yksinkertainen enemmistö eli vähintään 101 ääntä [olisiko loogisempi tässä kuin alempana?].

Edustajainhuoneen puhemies toimittaa edustajainhuoneen hyväksymän lakiesityksen viipymättä senaatin käsiteltäväksi. Edustajainhuoneen monesti aikaavievästä, kuukausiakin kestävästä käsittelystä poiketen senaatilla on vain 30 päivää aikaa lain käsittelyyn. Tämän jälkeen senaatin on joko hyväksyttävä tai hylättävä lakiesitys tai palautettava se siihen tekemine muutoksineen edustajainhuoneen käsittelyyn. Senaatti voi myös päättää jättää lain kokonaan käsittelemättä. Jos senaatti hyväksyy lakiesityksen tai ilmaisee aikeensa jättää sen käsittelemättä tai ei ota siihen määräajan kuluessa mitenkään kantaa, laki katsotaan hyväksytyksi ja esitetään tasavallan presidentin allekirjoitettavaksi. Jos senaatti hylkää lakiesityksen, edustajainhuone äänestää siitä uudelleen. Lakiesityksen hyväksymiseksi tarvitaan tällöin kaikkien kansanedustajien yksinkertainen enemmistö. Jos senaatti palauttaa lakiesityksen siihen tekemine muutoksineen edustajainhuoneelle, edustajainhuone äänestää siitä senaatin hyväksymässä muodossa, jolloin sen hyväksymiseksi tarvitaan kansanedustajien yksinkertainen enemmistö. Jos edustajainhuone ei hyväksy lakiesitystä senaatin hyväksymässä muodossa, se äänestää siitä uudelleen alkuperäisessä muodossa, jossa se toimitettiin senaatille. Hyväksymiseksi tarvitaan kaikkien kansanedustajien yksinkertainen enemmistö. Vaalilain ja eräiden muiden lakien hyväksyminen edellyttää sekä edustajainhuoneen että senaatin hyväksyntää.

Tasavallan presidentti voi 15 päivän kuluessa siitä, kun laki esitettiin hänelle, päättää olla allekirjoittamatta lakia ja palauttaa sen – päätöksensä perustellen – edustajainhuoneen uuteen käsittelyyn. Presidentti on tällöin estänyt lain hyväksynnän vetollaan. Edustajainhuone voi tämän jälkeen kaikkien kansanedustajien yksinkertaisella enemmistöllä ja lakia muuttamatta kumota presidentin veton, jolloin laki hyväksytään. Muussa tapauksessa laki hylätään.

Tasavallan presidentin lisäksi lain allekirjoittavat edustajainhuoneen puhemies ja pääministeri, mutta tämä on pelkkä muodollisuus.

Jos edustajainhuone hajotetaan, senaatin tehtävänä on hyväksyä lainsäädäntötoimenpiteet asioissa, joiden käsittelyä ei voi siirtää ja jotka edellyttäisivät muuten lain antamista. Lainsäädäntötoimenpiteitä voi ehdottaa senaatille vain hallitus, ja edustajainhuoneen on myöhemmin hyväksyttävä ne ensimmäisessä istunnossaan, muuten ne lakkaavat olemasta voimassa.

Poikkeuksena tästä lainsäädäntöprosessista ovat perustuslait. Niiden hyväksymiseksi tarvitaan vähintään kolmen viidesosan enemmistö kaikista kansanedustajista (määräenemmistö) ja niin ikään kolmen viidesosan enemmistö läsnäolevista senaattoreista.

Läsnäolevien parlamentin jäsenten yksinkertainen enemmistö ei siis riitä kuten tavanomaisten lakien tapauksessa. Perustuslakeja voidaan muuttaa ja täydentää vain muilla perustuslaeilla (toisin sanoen edustajainhuoneen ollessa hajotettuna niitä ei voi muuttaa senaatin hyväksymillä lainsäädäntötoimenpiteillä) eikä presidentti voi estää niiden hyväksymistä vetollaan.

Ministeriöt, muut keskusviranomaiset sekä itsenäiset aluehallintoyksiköt voivat toimivaltansa rajoissa antaa johdettua lainsäädäntöä (asetuksia ja määräyksiä), joissa annetaan lakiin sisällyttämiä yksityiskohtaisempia sääntöjä.

Lainsäädännön voimassaolo

Lainsäädännön voimaantulo edellyttää sen julkaisemista. Perustuslait, lait ja muu lainsäädäntö (hallituksen asetukset, ministeriöiden määräykset jne.) julkaistaan lakikokoelmassa (*Sbírka zákonů*), jonka julkaisemisesta vastaa sisäministeriö. Lainsäädäntö tulee voimaan ja osaksi oikeusjärjestystä samana päivänä, jolloin se julkaistaan lakikokoelmassa. Lakikokoelmassa mainitaan jokaisen säädöksen yhteydessä myös päivä, josta lähtien sitä sovelletaan. Se on päivä, josta alkaen kaikkien on noudatettava säädöstä. Jos soveltamispäivää ei mainita, säädöksen soveltaminen alkaa viidentenätoista päivänä sen julkaisemisen jälkeen. Jos kiireellinen yleinen etu niin vaatii, säädöstä voidaan alkaa soveltaa myös tätä ennen, mutta aikaisintaan säädöksen julkaisupäivänä. Säädöksen voimaantulo- ja soveltamispäivä voivat siis olla sama, mutta soveltaminen ei koskaan voi alkaa ennen voimaantuloa. Senaatin hyväksymät lainsäädäntötoimenpiteet julkaistaan nekin lakien tavoin lakikokoelmassa ja ratifioituidut kansainväliset sopimukset kansainvälisten sopimusten kokoelmassa (*Sbírka mezinárodních smluv*). Läänien lainsäädäntö julkaistaan virallisissa lehdissä, ja kuntien lainsäädäntö asetetaan 15 päivän ajaksi kunnan viralliselle ilmoitustaululle ja julkaistaan sitten kunnan tavanomaiseen tapaan.

Perustuslakituomioistuin päättää lakien tai niihin sisältyvien yksittäisten säännösten kumoamisesta, jos ne ovat ristiriidassa perustuslakijärjestyksen kanssa, sekä muun lainsäädännön tai siihen sisältyvien yksittäisten säännösten kumoamisesta, jos ne ovat ristiriidassa perustuslakijärjestyksen tai lain kanssa.

Tarkempia tietoja on saatavissa [perustuslain](#) tekstissä.

Oikeudelliset tietokannat

Oikeudellisen tietokannan omistaa ja sitä ylläpitää Tšekin sisäasiainministeriö. Tietokanta sisältää seuraavaa:

- Sisäasiainministeriön ([Ministerstvo vnitra](#)) virallisella verkkosivustolla on lainsäädännölle ([legislativa](#)) varattu osio. Osiossa on sähköinen (PDF-tiedostoja sisältävä) säädöskokoelma ([Sbírka zákonů](#)) ja sopimuskokoelma ([Sbírka mezinárodních smluv](#)) (osa virallista lehteä). Sivustolla ei ole virallista asemaa eikä oikeudellista arvoa. Todistusvoimaisia ovat vain painetussa lakikokoelmassa julkaistut tekstit. Sivusto on kaikkien käytettävissä, ja kokoelmissa voi tehdä sekä tekstihakuja että metatietohakuja tarpeen mukaan.
- Tšekin valtionhallinnon portaalin ([Portál veřejné správy České republiky](#)) lainsäädäntöosiossa ([Sekce zákonů](#)) on ajantasaiset konsolidoidut versiot laeista ja sekundäärilainsäädännöstä. Sivustolla ei ole virallista asemaa eikä oikeudellista arvoa. Kokoelmassa voi tehdä hakuja sekä varsinaisen tekstin että asiakirjan nimen ja viitenumeron perusteella.
- [ISAP](#) -tietojärjestelmässä voi tutustua tietokantoihin, joita käytetään neuvoston asiakirjoja sekä EU:n virallisessa lehdessä julkaistuja säädöksiä koskevien koordinoitujen teksteiden jakamiseen. Järjestelmän avulla valvotaan myös täytäntöönpanoa, kansallista lainsäädäntöprosessia ja määräysten rikkomisesta johtuvia menettelyjä. Tietokannassa on sähköinen arkisto, johon on koottu kansalliset kannat, valmisteluasiakirjat, vastaavuustaulukot yms.

Oikeuskäytäntö

Tšekissä ei ole virallista eikä yksityisesti ylläpidettävää kokoelmaa, jossa julkaistaisiin järjestelmällisesti kaikkien Tšekin tuomioistuinten antamat periaatepäätökset (perustuslakituomioistuimen päätökset ja sellaiset yleisten tuomioistuinten päätökset, joilla voi olla yleinen vaikutus). Perustuslakituomioistuimen ratkaisut julkaistaan perustuslakituomioistuimen ratkaisujen ja lausuntojen kokoelmassa (*Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu*), jota julkaisee Prahassa kustantamo C.H. Beck. Yleisten tuomioistuinten päätöksistä julkaistaan järjestelmällisemmin vain valikoidut ylimpien oikeusasteiden (korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden) päätökset. Valikoidut korkeimman oikeuden päätökset ja kannat, joiden tarkoituksena on konsolidoida alempien oikeusasteiden yleisten tuomioistuinten siviili- ja rikosoikeudellista oikeuskäytäntöä, julkaistaan oikeuden päätösten ja kantojen kokoelmassa (*Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*), jota julkaisee Prahassa kustantamo LexisNexis. Valikoidut korkeimman hallinto-oikeuden päätökset ja lausunnot julkaistaan korkeimman hallinto-oikeuden päätösten kokoelmassa (*Sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu*), jota julkaisee Prahassa kustantamo ASPI. Alempien oikeusasteiden yleisten tuomioistuinten oikeuskäytäntöä ei julkaista järjestelmällisesti, vaan vain niiden valikoituja päätöksiä julkaistaan oikeusalan kausijulkaisuissa.

Tärkeä merkitys on perustuslakituomioistuimen ja kummankin korkeimman yleistuomioistuimen sähköisillä tietokannoilla, joista löytyvät näiden tuomioistuinten päätökset kokonaisuudessaan. Ne mahdollistavat haut myös yksittäisten alemman oikeusasteen yleisten tuomioistuinten palvelimilta niiden oikeuskäytännöstä.

[Judikatura Ústavního soudu ČR](#) (perustuslakituomioistuimen oikeuskäytäntö)

[Judikatura Nejvyššího soudu ČR](#) (korkeimman oikeuden oikeuskäytäntö)

[Judikatura Nejvyššího správního soudu](#) (korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytäntö)

Onko tietokannan käyttö ilmaista?

Tietokantaa voi käyttää **maksutta**.

Käytössä olevia kaupallisia tietokantoja

[ASPI](#)

[LEXDATA](#)

[LEXGALAXY](#)

[SAGIT](#)

[TORI](#)

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät asianomaiset jäsenvaltiot. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Euroopan komissio ei ole vastuussa tässä asiakirjassa esitetyistä tai mainituista tiedoista. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.

Päivitetty viimeksi: 19/06/2019